

IROTT HADTÖRTÉNELMI EMLÉKEK GYŰJTÉSE.

Az egyik fővárosi lap¹ nemrég igen mélyreható czélzattal a *Nemzetnevelés* címén, vezető helyen a nemzeti élet erkölcsi javairól és azok ápolásáról szólott.

Minden ethikai tényezőre kiterjeszkedett figyelme, csak egyet nem találni benne, a magyar nemzeti állam fennlétének történelmi bizonyítékai között: a magyar faj harczratermettségének, a magyar faj honvédelmének intentioit és ezekben a hadtörténelmi emlékeknek, harci dicsőségeknek és öntudatnak ápolását kívánó óhajtást.

Ezeket a recriminációkat megszólaltatja bennünk egy ujsághír.²

Ennek híradása szerint a berlini hadszertár igazgatójának, *dr. Ubisch* t. tanácsosnak kezdeményezésére maga a német kormány elhatározta azt, hogy a hadi események minden irott emlékének, ú. m. levelezéseknek, naplóknak, minden idevágó feljegyzésnek gyűjtését támogatja oly czélból, hogy a hadtörténelemírás szempontjából értékes és érdekes anyagot összegyűjtse és így az enyészettől, elkallódástól megmentse.

Hazai kulturintézményeinknek figyelme mindenre kiterjed, a tudományos kutatás speciális érdekei is találnak támogatást, erős bátorítást úgy anyagilag, mint erkölcsileg. Így pl. a legközelebbi multban is a *Folklore Fellows* néphagyományt kutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztálya gyönyörű eredményt ért el munkásságával: a *Kisfaludy Társaság*, a *Nemzeti Múzeum*, a *Magyar Néprajzi Társaság*, továbbá *Szmrecsányi Lajos* egri érsek, *Demkó György* egri prépost-kanonok, *Dutkay Pál* egri apát-kanonok és a *Folklore Fellows* magyar osztályának több tagja összesen 78 pályadíjat tűzött ki az egri gyűjtők jutalmazására.

Közel fekszik a kérdés, vajjon az ezer éves magyar multnak hadtörténelme, annak emlékei nem érdemelnék-e meg szintén, hogy a magyar léleknek mindama megnyilatkozásaival egyenlő becsben tartassanak, melyek legalább is nem magasabb értékűek a hadverő,

¹ Budapesti Hirlap 1912. szept. hó 16-iki száma.

² Vedette 1912 decz. 8-iki, 1491. száma: *Kriegsbriefe Sammlungen*.

honvédó, királyért és hazáért önfeláldozásra kész lélek megnyilatkozásainál?

A németországi mozgalom már az első hetekben igen szép eredményre tekinthetett vissza.

A gyűjtési központok közül pl. a breslauer 298 adományozótól 252 levelet, 52 naplót, 24 harci éneket, azonkívül mindenfajta más-nemű irományt kapott, így tervrajzokat, kinevezési okmányokat, zsoldjegyzékeket, fényképeket stb., melyek az 1747—1807-iki, 1813—1815-iki, az 1848—49-iki háborus időkből, valamint az 1848—49-iki schleswig-holsteini, az 1866-iki osztrák-porosz és az 1904. évi herero harcokról szólnak. A legbővebb eredményt az 1870—71-iki francia-német háború szolgáltatta.

Ezek között vannak a XVIII. és XIX. századból a hunsrückeni parasztok feljegyzései, egyes városok krónikáiból való részletek, adatok a kiállított újonczokról, ott ápolt sebesültekről, hadiadókról, a katonáknak juttatott adományokról, ezekért írott köszönő levelek stb. stb.

A kik pedig ezeket a feljegyzéseket, leveleket írták, azok között vannak igénytelen paraszti emberek, munkások, mesteremberek, postakalauzok, napszámosok, tanítók stb., mindmegannyi különböző egyén, érzet és felfogás, tudás és ítélet szempontjából!

Habár minden próbálgatás egy magyar hadtörténelmi múzeumnak felállítására¹ meddő maradt eddig, — holott a honvédséggel egyidős cs. és kir. (osztrák) Landwehrnek is van már 1911 óta pl. külön múzeuma,² melyben a régi, Napoleon-korabeli Landwehrnek emlékei is helyet találnak — a magyar nemzeti muzeum pedig természetesen a bírt hadtörténelmi anyagot csak szűkebb határok között tudja egy hadtörténelmi múzeum speciális igényeihez mérten a közérdeklődésnek élvezhetővé tenni, mégis az írott hadtörténelmi emlékeknek kiterjedtebb gyűjtése bizonyára hatalmas lendületet adna egyrészt a felbresztett érdeklődés révén az eszmének, másrészt pedig értékes és ma még hasznavehetetlenül rejtőző anyagot szolgáltatna kevés érdeklődéssel kísért, mert mindenfelől elhanyagolt vagy a legjobb esetben kellő érzékkel és irányban nem méltányolt hadtörténelmi multunknak.

Nagy kérdésekkel elfoglalt vezető fórumainktól nem várhatjuk azt, a mit a német példa eredményesnek mutat. Ámde itt van a magyar társadalom, melyre ez az ideális mozgalom anyagi terhet nem ró, ezen belül pedig itt van lelkes ifjúságunk, melynek a magyar

¹ Hadtörténelmi Közlemények. 1910. I. füz. 2. old.

² Magyar Katonai Közlöny 1912. III. f. 287. oldal.

birodalom területén elszórt s a katonás nevelés erkölcsi eszméitől áthatott, 300-nál több ifjusági lövészegyesülete 14.000 tagjával: a magyar irott hadtörténelmi emlékek gyűjtésére minden bizonynyal lelkesen kész hadsereg!

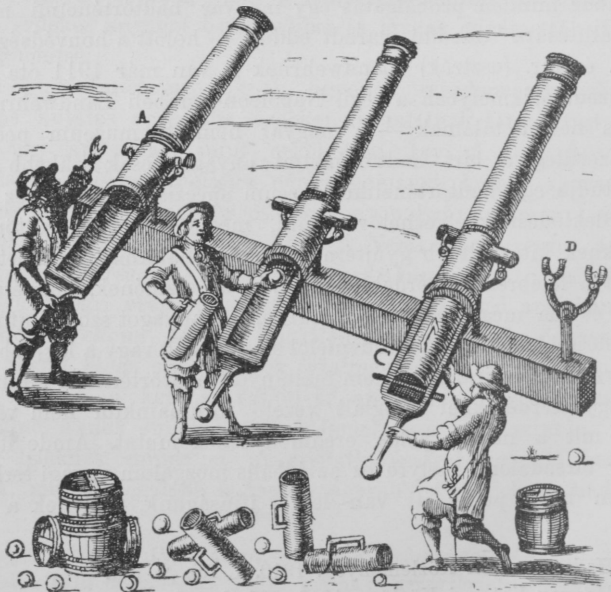
Csak a kezdet nehéz, de a hol a kezdetnek is meggyőződés és lelkesedés katonai multunk, dicső hadtörténelmünk minden vonatkozása iránt szárnyat ad, ott az eredmény nem maradhat el.

A míg a magyar hadi dicsőséget hirdető magyar hadtörténelmi múzeum eszméje megvalósul, addig minden bizonynyal hálásan veszik megőrzés alá vidéki kulturházaink a gyűjtött anyagot.

A czél egyelőre csak az lehet, megőrizni biztos és szakavatott kezekben mindazt, a mi anyagban és alakban a hadtörténelmi emlék bélyegét magán viseli.

S e tekintetben ne feledjük el, hogy nemcsak a világrengető események emlékei bírnak becsesl. Mert nemcsak a nagy Océánban, hanem minden egyes kis vízceppben is benne ragyog az egész mindenség, s a mit egy nagy esemény forгатagában gyakran hiába keresünk megértésre törekvő szándékkal magyarázatúl, azt sokszor megvilágítja egy rövid kis írás, feljegyzés vagy levél néhány szava.

NOSZICZI THURZÓ KÁLMÁN.

Háttöltő ágyúk a XVII-ik században.

A MAGY. TUD. AKADEMIA HADTÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁBÓL.

A Hadtörténelmi bizottság *Rónai Horváth Jenő* cs. és kir. altábornagy elnöklete alatt február hó 10-én az Akadémiában ülést tartott.

Pilch Jenő százados, segédszerkesztő jelenti, hogy a «Hadtörténelmi Közlemények» szerkesztősége által hirdetett pályakérdésekre beérkezett pályaművek a felkért bírálók által már megbiráltattak. A bírálatok betérjesztetvén, azok alapján a bizottság a felbontott jelígis levelek nyomán az 500—500 K jutalmat *Soós Elemér* ny. honv. ezredesnek Tokaj vár története, *dr. Wertner Mór*nak Az 1328-ik évi magyar-osztrák hadjárat és *Pilch Jenő* századosnak Magyar csapatok az 1812. évi hadjáratban című dolgozataikért ítélte oda.

Ugyancsak kimondta a bizottság, hogy a Korothna és Árva várak története című dolgozatok, valamint a Nádasy Ferencz életrajzára érkezett két pályamű sem a jutalmazásra, sem a folyóiratunkban való közzétételre nem alkalmasak. Ezen pályamunkák jelígis levélkéi felbontatlanul elhamvasztattak.

A nem jutalmazott pályamunkák a bizottság irattárába helyeztetnek el, a melyeket azonban szerzőik, kellő igazolásuk mellett használatra kikölcsonőzhetnek.

A m. kir. honvédelmi minister úr engedélye folytán, Nádasy Ferencz gróf tábornagy élet- és jellemrajzára, valamint a kaszárnyák számára szánt két falikép tervezetére a pályázat újból kiiratik.

PÁLYÁZAT.

A «Hadtörténelmi Közlemények» szerkesztősége a következő pályázatokat hirdeti:

Irassék meg:

1. Fogarasi Nádasdy Ferencz tábornagy, a Mária Terézia-rend nagykeresztes vitézének élet- és jellemrajza, katonai pályafutásának beható, részletes ismertetésével.

2. Megirandó a kaszárnyák számára szánt s a magyar hadtörténelemből vett tárgyú két fali kép tervezete, mely magyar harcosok hősiességét felemelő s nevelő célzattal tüntesse fel. Az illető hadtörténelmi események részletes leírása mellett gondosan egybegyűjtendő a festő számára szükséges adatok, mint az általános harcshelyzet, az esemény színhelyének rajzai és felvételei, a szereplő személyek, az akkori felszerelés, egyenruházat és fegyverzet képei, vagy pontos leírása s a tárgyra vonatkozó történelmi források és irodalom. A két kép tárgya választható a magyar történelemnek a honfoglalás korától Mária Terézia koráig terjedő időszakából, vagy Mária Terézia, vagy I. Napoleon korszakának háborúiból, a XIX. századi olaszországi hadjáratokból, vagy az 1864., 1866. és 1878-79. évi háborúk idejéből.

Minden egyes pályamű jutalma a *M. kir. honvédelmi miniszter úr adományából 500—500 korona.*

Határidő 1914 május 1.

A pályamunkákat a M. Tud. Akadémia hadtörténelmi bizottsága kebeléből kiküldött bizottság bírálja meg.

A jutalmazott pályaművek a «Hadtörténelmi Közlemények»-ben adatnak ki s a pályadíjon kívül ezen folyóiratnál szokásos díjazásban is részesülnek.

A beérkezett pályamunkák közül esetleg a nem jutalmazottak is kiadatnak a «Hadtörténelmi Közlemények»-ben, ha a bíráló bizottság azokat megfelelőeknek találja.

A pályamunkák lehetőleg írógéppel vagy idegen kézzel, könnyen olvasható írással, félívekre, tört oldalakra s a papirosnak csak egyik lapjára írva, jeligével és az író nevét rejtő ugyanazon jeligével ellátott lepecsételt boríték melléklésével a «Hadtörténelmi Közlemények» szerkesztőségéhez küldendő be.

Álnév alatt pályázóknak a jutalom ki nem adatik.

Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka saját keze írása a szerzőnek, műve a jutalomtól elesik.

KÉPEK JEGYZÉKE

AZ ELSŐ FÜZETHEZ.

I. Önálló képek.

	Lap
1. Schwarzenberg Károly Fülöp herczeg arczképe. <i>F. Gérard</i> -nak Párisban 1814-ben készült festménye után metszette <i>Potrelle J. L.</i> A színes rézmetszet után a háromszinrendszerű nyomatot készítette <i>íj. Weinwurm A. és Társa</i> 1	1
2. 1. sz. Vázlat a Magyar csapatok az 1812. évi hadjáratban czímű cikkhez. Kettős melléklet. <i>Pilch Jenő</i> százados vázlata után a Franklin-Társulat műintézetében készült könyomat 20	20
3. 2. sz. Vázlat. Ugyanaz... .. 23	23

II. Szövegeképek.

1. Vázlat a Magyar csapatok az 1812. évi hadjáratban czímű cikkhez. <i>Pilch Jenő</i> százados vázlata után 38	38
2. Tokajvár színhelye 1388—1403-ig. <i>Soós Elemér</i> rajza után. 1. ábra 68	68
3. A tokaji vár alaprajza 1403—1460-ig. 2. ábra. Ugyanattól... .. 69	69
4. Ugyanaz 1460—1562. 3. ábra. Ugyanattól... .. 73	73
5. Tokaj alaprajza az 1565-iki ostromkor. 4. ábra. Ugyanattól 77	77
6. A tokaji vár a XVI-ik században. <i>Houfnagel</i> -nak a történelmi képcsarnokban levő rézmetszete után. 5. ábra... .. 82	82
7. Szászorbó vár alaprajza. <i>Halaváts Gyula</i> rajza után 107	107
8. A bejáró bástya. Ugyanattól készített fényképi fölvétel után 108	108
9. A szászorbói vár látképe. Ugyanattól 109	109
10. Szászsebes várfala. Ugyanattól 111	111
11. Ágyuöntés. <i>Allain Manesson Mallet</i> . Les Travaux de Mars. Paris. 1672. III. k. 105. lapjáról 118	118

III. Fejléc.

1. A harczó Ausztria. <i>Folard</i> . Geschichte des Polyb. I. k. 7. lapjáról. Wien. 1759. 1	1
2. Fegyvertrofeák. <i>Kováts János</i> Hadi exercitium. stb. Pozsonyban 1746-ban megjelent mű 1. lapjáról... .. 150	150

IV. Záróképek.

1. Francia gránátos a XVII. században. <i>Allain Manesson Mallet. Les Travaux de Mars. Páris. 1672. III. k. 133. l.-ről vett rézmetszet után</i>	144
2. Huszár 1765-ből. A bécsi cs. és kir. hadi levéltárban levő eredeti aquarell után	159
3. Hátultöltő ágyuk a XVII. századból. Mint az 1. sz. alatt a 123. l.	162

V. Kezdőbetűk.

1. N. kezdőbetű	1
2. E.	113
3. L.	129
4. M.	135
5. H.	145
6. A.	150

Az N. E. L. és A. betűk *Mathias Bel. Notitia Hungariæ novæ etc.* című és Bécsben 1735-ben megjelent mű II. k. 335., 142., 438. és 281. lapjáról. A H. és M. kezdőbetűk a XVI. századi francia betűrajzoló iskolához tartozó *Geofroy Tory* műve.

KHEVENHÜLLER LAJOS ANDRÁS GRÓF TÁBORNOK.
A történelmi arcképesarnokban levő eredeti rézmetszet után.

